

MHN § 5:14

MHN-2025-1115-460/KS 2025/0181

Remissvar över betänkandet **SOU 2025:64 En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan**

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår Kommunstyrelsen besluta
Överlämna miljö- och hälsoskyddsavdelningens synpunkter som sitt remissvar över ”Remiss av
Betänkande En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan
för att förenkla för företag (SOU 2025:64)” till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Sammanfattning

Utredningen ”En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i
livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)” föreslår genomgående ett
förstatligande av livsmedelskontrollen.

Utredning bedöms inte objektivt belysa och redovisa vilka bristerna som finns i befintlig
kontrollorganisation och inte ge förslag på åtgärder eller alternativa lösningar.

Ett förstatligande av kontrollen skulle minska möjligheterna eller försvåra erfarenhetsutbytet med
andra avdelningar och enheter inom kommunen så som näringsliv, bygglov, alkoholhandläggaren
och lokala föreningar. Det innebär att värdefulla informationskanaler försvinner. I de här
kanalerna hanteras ofta uppgifter som är till gagn för det brottsförebyggande arbetet och för
beredskapen i kommunen.

Ett förstatligande av den operativa kontrollen i de senare leden riskerar inledningsvis en utebliven
eller bristande kontroll. En sådan förändring skulle minska möjligheten att upptäcka och
motverka oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemen och snedvrider konkurrensen.

Det är inte försvarligt med en dyr och omfattande omstrukturering av Sveriges
kontrollorganisation när det redan finns en fungerande, lokalt förankrad livsmedelskontroll som
genom stöd, vägledning och revision kan bli bättre än idag. Det är viktigt att behovet av en
förändring inte leder till ett förhastat beslut. Det är nödvändigt att de beslut som fattas är väl
underbyggda och inte leder till en kostsam och ineffektiv kontrollorganisation.

Om förslaget genomförs måste tidsramen förlängas. I det fall regeringen väljer att gå vidare med
utredningens förslag att överföra ansvaret för den kommunala livsmedelskontrollen till
Livsmedelsverket måste den tidsplan för genomförandet som presenteras i utredningen revideras
kraftigt.

Att så som utredningen föreslår genomföra ett övertagande redan 2028 när det inte finns några
planer för hur det ska gå till eller hur den nya organisationen skulle komma att se ut bedöms inte
vara realistiskt.

Nämndens slutsatser

Inledningsvis vill Miljö- och hälsoskyddsnämnden (nämnden) i Österåkers kommun framföra att nämnden uppskattar att Sveriges kontrollorganisation utreds och att eventuella problem blir belysta. Nämnden bedömer dock att utredningen hade kunnat omfatta fler alternativ och i större omfattning redogjort för fördelar och nackdelar med andra förslag till förändrad kontrollorganisation.

Nämnden vill också påtala att de inte delar utredarens uppfattning i merparten av de delar som framhålls som brister hos kommunala kontrollmyndigheter. Hela utredningen är från början till slut uppbyggd kring ett förutbestämt förstatligande av utpekade kontrollområden. En utredning bör vara objektiv och belysa hur stor del av kontrollmyndigheterna som brister och vilka de olika bristerna är, samt ge förslag på hur de skulle kunna åtgärdas.

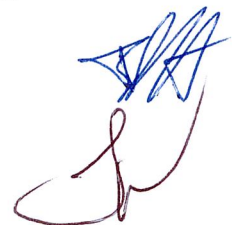
Av utredningen framgår att många av de kriterier som framhålls som brister hos kommunala kontrollmyndigheter, som till exempel höga avgifter, brist på personal och brist på kompetens även finns hos Livsmedelsverket. Vid ett förstatligande av den operativa kontrollen i de senare leden så som butik, restaurang och omsorgsverksamhet pekar utredningen ut bristande kompetens hos Livsmedelsverket idag. Inom den här typen av verksamheter förlitar sig Livsmedelsverket alltså på kompetens hos kommunernas inspektörer och förutsätter att inspektörerna kan anställas hos Livsmedelsverket. I sista led mot slutkonsument kommer därför ett förstatligande inledningsvis att innebära ett försvårande förhållande för alla inblandade parter och möjligen utebliven eller bristande kontroll. Butik, restaurang och omsorgsverksamhet utgör ca 50 % av Österåkers med flera kommunens registrerade anläggningar och ingår ofta inom klassningen mikroföretag. Nämnden bedömer att utebliven eller bristfällig kontroll skulle minska möjligheten att upptäcka och motverka oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemen och snedvrider konkurrensen.

Den förslagna organisationen av livsmedelskontrollen innebär att Livsmedelsverket behöver vara regionalt lokaliserad vilket medför att avståndet till kontrollmyndigheten i vissa delar av landet blir längre än idag. För att kompensera för de längre avstånden förslås bland annat digitala kontroller. Nämnden vill särskilt betona att erfarenheten från bland annat pandemin visar att digitala kontroller fungerar utmärkt för vissa typer av kontrollmoment men på intet sätt kan ersätta de fysiska kontrollerna beträffande hygien och brottsligt förfarande.

Andra kriterier som utpekats som brister är exempelvis samsyn, timtaxa, revision, råd och informationsinsatser, här är ett förstatligande av kontrollen inte, så som utredningen vill påskina, enda lösningen. Utredningen har inte redogjort för hur dessa brister skulle kunna åtgärdas genom exempelvis tydligare råd, information och vägledning från Sveriges kommuner och regioner och Livsmedelsverket, till övriga kontrollmyndigheter.

Utredningen har inte heller redogjort för vad en mer omfattande och ingående revision av kontrollmyndighetens kontrollsystem skulle kunna innebära för likvärdigheten mellan olika kontrollmyndigheter. Externa företag reviderar idag kommunens nämnder och genomför ett gediget arbete i sin granskning utan att kunna livsmedelslagstiftningen. För att komma till rätta med uteblivna eller bristfälliga revisioner av kommunernas livsmedels- och dricksvattenskontroll bör i stället för ett förstatligande av livsmedelskontrollen, de reviderande myndigheternas mandat och finansiering av revisionerna utredas så att revisionerna kan återupptas och fördjupas.

Utredningen pekar på problem i vissa kommuner, men redovisar inga alternativa lösningar, i stället avfärdas andra alternativ med orden ”En oförändrad kommunal livsmedelskontroll innebär att de utmaningar vi identifierat kommer att kvarstå eller öka.” och ”En koncentration av den

kommunala livsmedelskontrollen skulle förbättra kontrollorganisationen men inte ge tillräcklig effekt.” Utredningen är inriktad på det som ses som nackdelar för företagen idag, och redovisar inga alternativ till att rätta till eventuella problem med dagens kontrollstruktur, annat än ett förstatligande av livsmedelskontrollen. Nämndens betonar att det är viktigt att behovet av en förändring inte leder till ett förhastat beslut. Det är nödvändigt att de beslut som fattas är väl underbyggda och inte leder till en kostsam och ineffektiv kontrollorganisation.

Österåker har redan idag en organisation som arbetar med förenkling, klarspråk och tillgänglighet för alla grupper av invånare. Ett förstatligande av kontrollen riskerar att ge företagarna mer byråkrati och sämre tillgänglighet vilket inte berörs inte av utredningen. Utredningen pekar i stället på att ett förstatligande av kontrollen medför att den variation i tillgänglighet som idag finns mellan olika kontrollmyndigheter skulle minska.

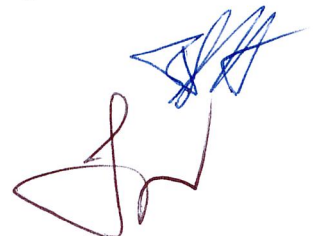
Många kommuner har genom åren byggt upp fungerande kontrollsystém anpassade till regelverken och efter Livsmedelsverkets vägledning och med närhet till både medborgare och företag. Kommunens inspektörer känner verksamheterna, kan samordna med annan tillsyn och har en helhetssyn som skapar både effektivitet och förtroende. Närheten, där verksamheten snabbt kan få stöd och information vid behov, går inte att ersätta med en statlig tillsyn.

Det är också viktigt att understryka att många av de kommunala kontrollmyndigheterna har en välfungerande kontroll i fråga om såväl omfattning som kvalitet. Flertalet har också redan idag både tillräcklig bredd och spets i personalstyrkan för att ha den beredskap och uthållighet som krävs. Av NKI-mätningarna (nöjd-kund-index) framgår dessutom att företagen genomgående ger de kommunala kontrollmyndigheterna höga betyg.

Närheten och erfarenhetsutbytet med andra avdelningar och enheter inom kommunen så som näringsliv, bygglov, alkoholhandläggaren, lokala föreningar med flera skulle vid ett förstatligande av kontrollen komma att minska eller helt upphöra. Det innebär att värdefulla informationskanaler försvinner och måste byggas upp på nytt. I de här kanalerna hanteras ofta uppgifter som är till gagn för det brottsförebyggande arbetet och för beredskapen i kommunen.

Livsmedelsverket har gjort stora framsteg under senare år i sin roll som vägledande, utbildande och rådgivande myndighet. Men det finns fortfarande mycket att arbeta med för att ge kommunerna de verktyg som behövs för ökad samordning, likriktad kontroll och enhetlighet. Det här är uppgifter som Livsmedelsverket måste fortsätta arbeta med, oavsett hur myndighetsstrukturen ser ut i framtiden.

Utredningen säger att kostnaderna för mikroföretag skulle minskas genom anslagsfinansierade och behovsanpassade råd och information. Råd och information skulle leda till färre uppföljande kontroller på grund av bristande efterlevnad. Avdelning menar att effekterna av råd och information till mikroföretag präglas av en övertro. Verksamheter inom begreppet mikroföretag i kommunen är ofta kaféer, restauranger och pizzerior. I kommunen har vi under många år arbetat med anslagsfinansierade råd, information och merinformation till bland annat dessa företag. Råd, information och merinformation har givits vid kontroll men även via mejlutskick mellan kontrolltillfällen. Nämndens erfarenhet, och som även framhölls i Miljö- och hälsoskyddsnämndens remissyttrande inför det nya riskklassningssystemet, är att korta täta kontroller fungera bättre för att få effekt, än kontroller med glesare frekvens hos de flesta företagen inom kategorin mikroföretag. Det här är ofta de företag som uppvisar flest brister vid kontroll och där kontrollen får bäst effekt av att inspektörerna pekar och förklarar. Livsmedelsverket kan här bidra med mer råd, information, utbildning och branschträffar på

distans, anpassade till olika anläggningstyp och språkgrupper, det oavsett vem som är kontrollmyndighet.

Utredningen redogör för att ett förstatligande av livsmedelskontrollen skulle innebära ytterligare ökade kostnader för de flesta företag. Livsmedelsverket har i dag högre taxa och även högre kostnadstäckning. I Österåkers kommun är de flesta livsmedelsföretag små eller medelstora företag som redan i dag upplever att kostnaderna för livsmedelskontrollen är kännbara. Efter införandet av efterhandsdebiteringen ökade det administrativa arbetet för kommunerna, vilket även innebär att kostnaden för företagen har ökat.

Av utredningen framgår att Livsmedelsverkets timtaxa redan i dag är högre än kommunernas i genomsnitt, ändå beräknas kostnaderna för tillsynen öka med minst 130 miljoner kronor per år. Och det utan att man ens räknat med omställningskostnaderna. Livsmedelsverket kan inte styra kommunernas timtaxa, men det är Livsmedelsverket som ger råd och vägledning i hur riskklassningssystemet ska appliceras på olika typer av verksamheter.

Utredning redogör inte för några möjligheter som skulle jämna ut skillnaderna i taxan mellan olika kontrollmyndigheter och minska kostnaderna för företagen utan pekar ut ett statligt övertagande av all kontroll som enda lösningen.

Utredningen föreslår nya regler som ska ge myndigheterna en tydligare styrning mot att arbeta med samordning och samverkan i syfte att underlätta och ge nytta för livsmedelsföretagaren. Syftet med reglerna ska vara att kontrollmyndigheterna bland annat ska genomföra gemensamma kontroller eller gemensamt inhämta uppgifter om det underlättar för företagaren. Kommunerna kommer även efter föreslaget om förstatligandet av livsmedelskontrollen att vara tillsynsmyndighet inom andra närliggande områden. Att så som utredningen påstår, antalet kontroll- och tillsynsmyndigheter skulle minska hos företagen har utredningen inte påvisat. Nämnden bedömer att det vid ett förstatligande blir lika många och i vissa fall fler kontroll- och tillsynsmyndigheter för företagen. Dessutom riskerar statliga myndigheter uppfattas som mer främmande och mer svårtillgängliga samtidigt som det blir fler okända inspektörer för företagaren att ha kontakt med.

En samordnad kontroll mellan olika kontroll- och tillsynsmyndigheter skulle eventuellt underlätta för företagen där Livsmedelsverket idag, i de flesta fall, redan är kontrollmyndighet. Av erfarenhet från företag i Österåker, där det ofta är en och samma företrädare för verksamheten som ska delta vid kontroll och tillsyn, skulle en sådan samordnad kontroll och tillsyn upplevas ytterst betungande och svår att genomföra för verksamhetens företrädare. Miljö- och hälsoskyddsnämnden genomför redan i dag gemensamma kontroller och tillsyn när det är lämpligt och kan effektivisera arbetet inom nämndens område vilket därmed innebär lägre avgifter för företagen i kommunen.

Av vad som kan utläsas av utredningen så finns det både för och nackdelar med ett förstatligande av kontrollen eller en fortsatt kontrollorganisation så som den är utformad och genomförs idag. Det senare skulle inte medföra några större kostnader. Att inte göra några förändringar är enligt nämnden inte ett alternativ. Framför allt kan förbättringar genomföras och utveckling ske av hur dagens kontroll genomförs.

Nämnden menar att det måste var möjligt att utveckla enklare och billigare lösningar än att avgränsat förespråka ett förstatligande av kontrollen. Lösningar som bygger vidare på de styrkor och fördelar som finns i det nuvarande kontrollsystemet. Det finns förutsättningar att åstadkomma en mer effektiv och likvärdig kontrollorganisation för både medborgarna och

företagens bästa, utan att förlora det som fungerar bra i dag. Utredningen, på det sätt den är redovisad, kan inte styrka att ett förstatligande av kontrollen leder till sådana förbättringar och effektiviseringar att det är det förslag som skulle vara det bästa möjliga att genomföra.

Det är dyrt att bygga upp en helt ny organisation, med rekrytering av kontrollpersonal, nya digitala system och nya lokaler. Hur finansieringen av omorganisationen, omställningsstöd till kommunerna för förlorade intäkter och fortsatt höga omkostnader inledningsvis och mer skattefinansierad kontroll ska lösas har inte redovisats.

Om det mot förmodan beslutas om ett förstatligande av livsmedelskontrollen inklusive dricksvatten, animaliska biprodukter och tillverkning av snus så bedöms tidsaspekten med ett övertagande 2028 vara väl tidsoptimistiskt.

Det är viktigt att behovet av en förändring inom kontrollorganisationen inte leder till ett förhastat beslut och med hänsyn till betydelsen av denna förändring är det nödvändigt att de beslut som fattas är väl underbyggda. Om förslaget genomförs måste tidsramen förlängas. I det fall regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag att överföra ansvaret för den kommunala livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket, anser nämnden att den tidsplan för genomförandet som presenteras i utredningen måste revideras kraftigt. Risker är annars stor att möjligheten att utföra kontroll riskerar att skadas, med negativa effekter för såväl livsmedelssäkerheten som för företagen och medborgarna. Det är inte rimligt att utgå från att en så stor omorganisation och expansion av Livsmedelsverket ska kunna ske på endast två år, samtidigt som ansvaret för kontrollen av omkring 150 000 anläggningar ska överföras till myndigheten.

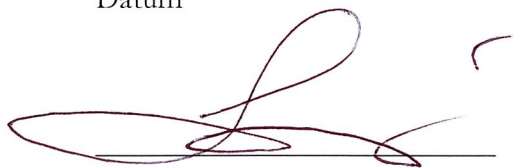
Bilagor

1. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2025/06/sou-202564/>

Detta beslut fattas med omedelbar justering

2025-08-26

Datum

Isa Wiman
Ordförande

Mikael Sporsén
Sekreterare

Björn Schulte-Herbrüggen
Justerare